

Vergaderjaar 2012–2013

26 488

Behoeftestelling vervanging F-16

Nr. 315

BRIEF VAN DE MINISTER VAN DEFENSIE

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 15 maart 2013

De programmadirecteur F-35, luitenant-generaal Christopher Bogdan, heeft zich op woensdag 27 februari jl. tijdens een bezoek aan Australië kritisch uitgelaten over de F-35 fabrikanten Lockheed Martin en Pratt & Whitney. De vaste commissie voor Defensie verzocht mij op 28 februari jl. daarop te reageren.

Generaal Bogdan, die sinds december 2012 directeur van het *JSF Program Office* (JPO) is, vindt dat de fabrikanten teveel zijn gericht op winst op de korte termijn. Zij gedragen zich alsof zij onderhandelen over de laatste te produceren toestellen en motoren, terwijl zij in werkelijkheid aan het begin staan van een productieprogramma dat vele jaren gaat omspannen. Zij zouden volgens Bogdan het belang voor de lange termijn moeten inzien door in dit stadium een deel van de risico's voor hun rekening nemen, te investeren in kostenreducties en te werken aan een betere relatie met de overheid als opdrachtgever.

De uitlatingen van generaal Bogdan komen nadat bij de recente contract-onderhandelingen moeizaam overeenstemming werd bereikt. De fabrikanten stellen dat de productie goedkoper kan mits meer toestellen per productieserie worden afgenomen. Dat is vooralsnog geen optie omdat de toestellen nog niet volledig zijn uitontwikkeld. De prijs per toestel daalt bij elke nieuwe productieserie in de LRIP-fase. De dalingen hangen samen met de leereffecten en hogere productieaantallen per productieserie waardoor de assemblage van toestellen doelmatiger kan worden vormgegeven. Daarnaast wordt bij nieuwe productiecontracten een steeds groter deel van het risico bij de fabrikant gelegd. Het JPO is echter van mening dat de prijs verder omlaag kan.

De regering steunt de inzet van Generaal Bogdan om de betaalbaarheid van zowel de toestellen als de instandhouding zeker te stellen.

De minister van Defensie,
J.A. Hennis-Plasschaert